

Traject Op Maat in 's-Hertogenbosch

Tom Peer

Jeugdbeleid

ISSN 1873-9482

Volume 11

Number 4

Jeugdbeleid (2017) 11:243-250

DOI 10.1007/s12451-017-0165-7

Your article is protected by copyright and all rights are held exclusively by Bohn Stafleu van Loghum, onderdeel van Springer Media B.V.. This e-offprint is for personal use only and shall not be self-archived in electronic repositories. If you wish to self-archive your article, please use the accepted manuscript version for posting on your own website. You may further deposit the accepted manuscript version in any repository, provided it is only made publicly available 12 months after official publication or later and provided acknowledgement is given to the original source of publication and a link is inserted to the published article on Springer's website. The link must be accompanied by the following text: "The final publication is available at link.springer.com".

Traject Op Maat in 's-Hertogenbosch

'Aandacht werkt!'

Tom Peer

Samenvatting

In 2007 is in 's-Hertogenbosch het Traject Op Maat als project ontstaan. Uit gemeentelijk onderzoek bleek dat er in de gemeente 450 jongeren tussen de 16 en 23 jaar waren zonder startkwalificatie. Deze jongeren zaten niet op school en hadden geen werk of uitkering.

's-Hertogenbosch heeft met T.O.M. een aanbod gedaan aan deze jongeren. Ze kunnen bij T.O.M. hulp krijgen bij het vinden van een opleiding en/of werk. Omdat deze jongeren vaak nog veel andere problemen hebben, is er heel wat kunst- en vliegwerk nodig voor zij zelfstandig kunnen functioneren in de maatschappij.

De opdracht vanuit de gemeente was kort en duidelijk ga op een onconventionele wijze deze jongeren terugbegeleiden naar school.

De eerste jaren kon Traject Op Maat (T.O.M.) experimenteren met verschillende werkwijzen. Er is een eigen manier van werken ontwikkeld. De presentiebenadering kwam steeds vaker bovendrijven als methodiek, zeker om mee te beginnen. Alleen maar present zijn is binnen T.O.M. echter niet voldoende. Er wordt steeds samen met de deelnemer gekeken naar mogelijke vervolgstappen. Belangrijk is dat er sprake is van verandering of groei, hoe klein dan ook. De deelnemers krijgen hier de tijd voor.

In die beginjaren was het vaak een kwestie van uitzoeken welke opleiding iemand wilde gaan volgen, het niveau (laten) vaststellen of kijken welk niveau haalbaar is. Vervolgens kon een jongere terug naar school.

Sinds een paar jaar kan dit niet meer. Tegenwoordig moeten jongeren een afgeronde vooropleiding hebben om te mogen instromen. Indien dit niet het geval is, starten zij altijd op mbo niveau 1.

T. Peer (✉)
's-Hertogenbosch, Nederland
e-mail: tom@tomdenbosch.nl

Dit lijkt op zich een logische eis. Maar voor een schoolverlater die is uitgevallen terwijl deze voorheen op vwo-niveau functioneerde, is het wel een heel groot niveauverschil. Wanneer diverse problematiek de oorzaak van uitval is, zitten deze vwo-jongeren na oplossing van deze problemen niet op hun plek bij het mbo niveau 1. Bij T.O.M. wordt maatwerk geleverd: het blijft op zoek naar een-op-eenoplossingen, ook buiten de reguliere werkwijze.

In de tien jaar van het bestaan van T.O.M. is zowel het aanbod als de doelgroep uitgebreid. Het aanpassen/afschaffen van de Wajong heeft invloed op de doelgroep van T.O.M. De eerste 7 jaar van T.O.M. was het voor jongeren met een Wajong-indicatie/uitkering niet mogelijk om deel te nemen aan T.O.M. omdat UWV als uitkeringsinstantie verantwoordelijk was voor een passend traject voor deze jongeren. Verder was er natuurlijk sprake van een 'diagnose' waardoor deze jongeren niet in staat werden geacht deel te nemen aan regulier onderwijs/arbeid.

Vanaf het moment dat de Wajong aangepast/afgeschaft is, werden deze jongeren allemaal doelgroep van T.O.M. De voorliggende voorziening Wajong verdween uit beeld waardoor deze jongeren onder de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten (RMC) vielen (jongeren tot 23 zonder startkwalificatie).

De doelgroep is dus in de loop van de tijd veranderd. Nu is er bij de jongeren steeds vaker sprake van psychische en/of gedragsmatige problemen, waardoor regulier onderwijs volgen en/of werken, in ieder geval tijdelijk, niet mogelijk is. Wanneer dit wordt opgeteld bij het gegeven dat jeugdhulp opnieuw geïndiceerd moet worden wanneer een deelnemer 18 wordt, kan worden geconstateerd dat de doelgroep steeds kwetsbaarder wordt.

Traject op Maat is tien jaar geleden als project voor vijf jaar gefinancierd vanuit toenmalige re-integratiebudgetten. Er kon door middel van experimenteren en het ontwikkelen van eigen methodes een aanpak worden ontwikkeld. Deze aanpak ligt niet muurvast, T.O.M. schakelt steeds. Indien nodig wordt het programma aangepast.

Na de projectfase van de eerste vijf jaar is T.O.M. een vast onderdeel geworden van het jongerenbeleid van de gemeente 's-Hertogenbosch. De re-integratiebudgetten van de bijstand zijn verdwenen. Tegenwoordig wordt T.O.M. gefinancierd uit het gemeentelijk RMC-budget. De afgelopen vier jaar deed T.O.M. ook mee aan Europees Sociaal Fonds (ESF)-projecten.

T.O.M. kost geld, maar dit moet worden gezien als een investering in de toekomst. Op de langere termijn wordt er veel geld bespaard. Het begeleidt zo'n 100 jongeren per jaar. Van hen stroomt 60 tot 65 procent succesvol uit naar school, werk of intensievere hulpverlening. Een groot deel van deze jongeren vraagt geen uitkering aan. T.O.M. bespaart dus uitkeringen op de langere termijn.

Op deze manier wordt niet alleen veel geld bespaard, ook voor de deelnemers is het beter: zij gaan immers terug naar school of werk, en bouwen een zelfstandig leven op.

Schakel in de keten

Traject Op Maat is een schakel in de keten van hulpverlening, sociale zekerheid en onderwijs. Dit klinkt merkwaardig als wordt bedacht dat het geen hulpverleningsinstantie noch sociale dienst noch school is.

T.O.M. probeert op een eigen manier jongeren te ondersteunen bij het vinden van een zo groot mogelijke zelfredzaamheid in de maatschappij. Dit kan het doen door het vertrouwen in zijn werkwijze vanuit de gemeente 's-Hertogenbosch.

T.O.M. is geen buurthuis of jongerencentrum, maar een laatste screening om te kijken wie er van de deelnemers nog net de 'goede' kant op kan. De kant waarin hun zelfredzaamheid zo groot mogelijk is en de kans dat zij op lange termijn voor zichzelf zorgen zo groot mogelijk wordt. Traject op Maat streeft ernaar dat deze jongeren nog ten minste 40 jaar deel gaan nemen aan de maatschappij, en dat ze belastingbetalers worden in plaats van dat ze onderhouden moeten worden uit belastinggeld.

Op het moment dat een deelnemer niet in staat is om naar school te gaan of te gaan werken, gaan de coaches kijken waar iemand dan terecht kan: hulpverlening, dienstverlening, beschut/beschermd werken, enzovoort. Het traject zal dan ook die richting op gaan. Indien iemand hier niet aan meewerkt, stopt T.O.M. voor deze jongere. Traject op Maat is niet alleen dagbesteding.

Doelgroep T.O.M.

T.O.M. begeleidt jongeren in de leeftijd van 16–23 jaar naar een passende vorm van onderwijs, werk en/of zorg. Door middel van intensieve begeleiding op maat, werkt de jongere, binnen of buiten T.O.M.'s Place aan zijn doelen voor de (nabije) toekomst.

T.O.M. biedt een programma aan binnen T.O.M.'s Place, waar jongeren zich kunnen ontwikkelen en jongeren geobserveerd worden door de coaches. Daarnaast wordt er, waar nodig, samengewerkt met andere vormen van hulpverlening.

Jongeren die in aanmerking willen komen voor T.O.M. moeten aan onderstaande voorwaarden voldoen. De jongere is woonachtig in de gemeente 's-Hertogenbosch of heeft toestemming van zijn/haar woongemeente, is tussen de 16 en 23 jaar oud of heeft toestemming van de leerplichtambtenaar, heeft geen startkwalificatie (havo/vwo-diploma of mbo niveau 2-diploma), staat niet (meer) ingeschreven op een school en heeft geen vaste baan.

Vanuit de RMC-wetgeving is de gemeente verplicht om jongeren tot 23 jaar te monitoren. Dat houdt in dat de gemeente erop toeziet dat jongeren vanaf 18 jaar een startkwalificatie of werk hebben. Jongeren zonder werk en startkwalificatie krijgen een brief waarin gevraagd wordt naar hun dagbesteding en daarbij de vraag of zij in gesprek willen met een RMC-begeleider om te bespreken welke mogelijkheden er zijn ten aanzien van school en/of werk.

Bij jongeren die vervolgens niet reageren wordt huisbezoek afgelegd. Het is ook mogelijk dat jongeren via via horen over T.O.M.: zij kunnen zichzelf aanmel-

den via de website, telefonisch of via e-mail en worden dan uitgenodigd voor een intakegesprek met een van de T.O.M.-coaches. In dit gesprek wordt de schoolloopbaan van de jongere besproken. Daarnaast wordt de huidige en de gewenste situatie besproken. Er wordt bekeken op welke leefgebieden de jongere hulpvragen heeft en waar de begeleiding van T.O.M. kan aansluiten.

Werkwijze

Binnen T.O.M. heeft iedere jongere individuele doelen. Samen met de jongere wordt bekeken welke onderdelen van het programma worden ingezet om deze doelen te halen.

Ook zijn er jongeren zonder directe hulpvraag, maar ook zonder vaste daginvulling of structuur. Deze jongeren bieden we een volledig programma, aan om van daaruit samen een concrete hulpvraag te formuleren.

Een grotere doelgroep heeft ervoor gezorgd dat er gekozen is voor een ‘vast’ programma, waarin verschillende basis onderdelen worden aangeboden. Het programma bevat onderdelen waar iedere jongere iets van kan leren. Zo worden er sociale en communicatieve vaardigheidstraining en loopbaanbegeleiding aangeboden, maar ook onderdelen als koken, sport en theater.

Binnen de verschillende onderdelen wordt specifiek gekeken naar wat de jongere al wel en nog niet kan, wat hij/zij moet leren, waar hij/zij uitgedaagd moet worden, enzovoort.

Dit is ook de reden dat er altijd meerdere coaches aanwezig zijn: om zowel het groepsdynamisch proces als de individuele jongere te begeleiden, te motiveren, te corrigeren of te sturen.

Behalve dat er een ‘vak’ wordt onderwezen, is het leerproces van de deelnemers gericht op (re)socialisatie. Zaken als leren samenwerken, leren delen, iets doen waar je geen zin in hebt, omgaan met autoriteiten komen steeds terug. Voor de ene deelnemer is dit meer aan de orde dan voor een ander, en zullen deze aspecten vaker terugkomen gedurende een dag of week. Ook in de individuele coachingsmomenten zal aandacht besteed worden aan deze punten.

De onderdelen van het programma zijn erop gericht om vaardigheden te ontwikkelen, zelfinzicht te krijgen en gedrag te kunnen oefenen. In het een programma kan ieder jongere, op maat, werken aan zijn/haar eigen leerpunten. Ook ontdekt iedere jongere waar hij/zij goed in is en wordt hij/zij geconfronteerd met zaken die nog lastig zijn.

T.O.M. en T.O.M.+

Binnen T.O.M. is gekozen om de deelnemers op te splitsen in twee groepen. Op basis van de hulpvraag, te bereiken doelen, capaciteiten en mogelijkheden wordt bekeken welke groep het beste aan sluit.

De T.O.M.-jongeren zijn jongeren die zowel gedragsmatig als qua leercapaciteiten terug naar school/regulier werk willen en zouden moeten kunnen. De huidige T.O.M.-groep bestaat uit jongeren die terug naar school en/of werk willen, ofwel waarvan de coaches inschatten dat zij een goede kans maken om daar terecht te kunnen komen. Deze jongeren zijn vier dagen in de week van 8.30 uur tot 14.30 uur bij T.O.M.'s Place aanwezig.

Naast het bovengenoemde aanbod volgen zij ook lessen in Nederlands, rekenen en burgerschap om hun niveau op pijl te houden of te verbeteren.

De T.O.M.+jongeren hebben meer tijd en ruimte nodig om zichzelf te ontwikkelen, er achter te komen wie ze zijn, wat ze willen en kunnen, en welke vorm van zorg/hulpverlening nodig is. Deze groep is nog niet klaar om naar school/werk te gaan.

Switchen van groep is uiteraard mogelijk als de hulpvraag, en daarmee de doelen, zijn veranderd.

De huidige T.O.M.+jongeren zijn ook vier dagen in de week van 8.30 uur tot 14.30 uur aanwezig en kunnen in een rustig tempo, naast het programma, onderzoeken waar hun mogelijkheden en beperkingen liggen om zo, samen met hun coaches, een realistisch plan voor de (nabije) toekomst op te stellen. Dit gaat vaak samen met onderzoek en diagnosestelling vanuit externe instanties.

Het leerzame aanbod wordt aangevuld met het uitvoeren van vrijwilligerswerk zoals het wandelen met mensen uit een verpleeghuis, samen aan de slag met mensen van het Pastoraal Uitzendbureau en samenwerkingen met de voedselbank en een dierenhuis. Deze externe activiteiten zijn niet structureel. Door de coaches wordt bekeken wanneer en welke activiteiten ingezet kunnen worden.

Met de gehele doelgroep wordt zowel individueel als groepsgericht gewerkt. De jongeren krijgen in een wekelijks 'rooster' onder andere theater, sport, creatief, communicatieve vaardigheidstraining en loopbaanbegeleiding.

Programma onderdelen T.O.M.

Communicatieve en sociale vaardigheden

Bij Communicatieve vaardigheden en Sociale vaardigheden wordt geoefend met communicatie. Hoe presenteer je jezelf, hoe kom je over, lichaamstaal, hoe voer je een sollicitatiegesprek, hoe werk je samen, hoe geef je feedback en hoe ontvang je het, zijn onderwerpen die besproken en geoefend worden. De vragen van de jongeren worden hier 'vertaald' naar communicatieoefeningen en rollenspellen.

Bij de T.O.M.-groep wordt tijdens Communicatieve vaardigheden veelal de koppeling naar de beroepspraktijk gemaakt. Bij de T.O.M.+groep ligt de nadruk voornamelijk op sociale vaardigheden en omgangsvormen.

Loopbaanbegeleiding

Iedere jongere heeft een coach die de individuele leerlijn begeleidt. Tijdens het onderdeel loopbaan is er tijd om te werken aan de individuele doelen ten aanzien van werk en/of school. Jongeren kunnen werken aan de afspraken die ze met hun coach hebben gemaakt. Zo kan de een werken aan een cv, de ander de stad in gaan om te solliciteren en een derde bezig zijn een opleiding te zoeken. Tijdens dit onderdeel wordt er ook aandacht besteed aan oriënteren op beroepen en interesses. De jongere kunnen een beroepskeuzetest maken of een gesprek hebben met een van de aanwezige coaches. Ook is er tijdens dit onderdeel tijd om een sollicitatie- of intakegesprek voor te bereiden of te oefenen.

Daarnaast wordt er bewust voor gekozen om tijdens de start van dit onderdeel in een kringgesprek jongeren te laten vertellen over de persoonlijke stand van zaken. De jongeren kunnen elkaar op dat moment aanspreken of helpen, en ideeën van elkaar opdoen over bijvoorbeeld opleiding of werk.

Er is altijd een terugkoppeling naar de individuele coach van de jongere, zodat hij/zij dit kan rapporteren en oppakken.

Creatief

Bij de huiskunstenaar leren jongeren werken met verschillende technieken en materialen. De werkvorm is verschillend. Een aantal keer per jaar wordt er gewerkt aan externe projecten zoals het Jeroen Bosch-jaar. Een andere keer wordt er tekenles gegeven of kunnen de jongeren de werkvorm vrij invullen. Ze mogen dan kiezen met welk materiaal ze willen werken en wat ze willen maken.

Voor de T.O.M.+groep is dit onderdeel gericht op het creatief kunnen uiten. Voor beide groepen geldt onder andere leren omgaan met materialen, wat je begonnen bent maak je af, samenwerken, elkaar helpen en sturen, talenten ontdekken of uitbreiden.

Theater

Bij theater leren jongeren zich te uiten, in de belangstelling staan, improviseren, zich te concentreren of juist even alles los te laten en er gewoon voor te gaan. Door de oefeningen leren ze uit hun *comfort zone* te stappen, in een andere rol te kruipen, omgaan met winnen/verliezen, het uitdrukken van emoties en ander gedrag 'spelen'. Reageren op elkaar, naar elkaar kijken, maar ook plezier hebben, zijn hierbij belangrijke aspecten.

Door te improviseren wordt de creativiteit en het inlevingsvermogen van de jongeren aangesproken; andere belangrijke aspecten zijn samenwerken en respect hebben voor elkaar.

Sport

Tijdens het onderdeel sport gaan de jongeren fitnessen in een sportschool. Speerpunten zijn het opbouwen van conditie met een persoonlijk plan en actief bezig zijn. Wanneer er een sportzaal beschikbaar is, wordt er een teamsport gedaan. Als het weer het toelaat, wordt er door de coaches vaak gekozen voor een buitensport zoals fietsen, wandelen of voetballen in de voetbalkooi.

Verplichte lessen

Binnen T.O.M. worden de lessen Nederlands, rekenen en burgerschap aangeboden omdat dit verplichte algemene vakken zijn binnen het mbo. Jongeren die terug naar school willen, kunnen deze lessen volgen. Voor iedere jongere wordt bekeken op welk niveau hij/zij gaat werken. Tijdens de lessen wordt naast de stof ook aandacht besteed aan schoolse vaardigheden en gedrag.

Het is een setting waarin de jongeren leren hoe het is om in een klas te zitten met medeleerlingen. Ze leren welk sociaal gedrag gewenst en ongewenst is. Ook is het concentreren op je schoolwerk hier voor veel jongeren een uitdaging.

De doelen tijdens dit onderdeel zijn divers. Voorbeelden van doelen zijn: uitzoeken welk niveau een jongeren heeft of aankan, niveau behouden of verhogen, en uitzoeken of school een passende toekomstkeuze is. Jongeren kunnen echter geen diploma's of certificaten halen binnen T.O.M.

Excursies en vrijwilligerswerk

Elke week is er een vrij dagdeel. Dit dagdeel wordt wisselend ingevuld. Zo kan het zijn dat de jongeren op excursies gaan naar bijvoorbeeld de rechtbank, een moskee, een museum, of naar een bedrijf. Dit heeft als doel om een bredere interesse bij jongeren te ontwikkelen en ze kennis te laten maken met andere leefwerelden.

Daarnaast kan er ook gekozen worden voor vrijwilligerswerk. Voorbeelden hiervan zijn wandelen met bejaarden, een speelplaats opknappen of werken op de zorgboerderij. Zo doen de jongeren iets voor de maatschappij, doen ze werkervaring op en maken ze kennis met een werksoort waar ze anders niet zo snel mee te maken zouden krijgen. Ook hier kunnen jongeren hun interesses en talenten ontdekken.

Dit vrije dagdeel kan ook ingevuld worden door een leerzaam spel, een documentaire/film kijken of een andere vorm van ontspanning.

Koken

Sinds 2015 wordt binnen T.O.M. actief gewerkt aan gezonde voeding en persoonlijke hygiëne. Er is gestart met koken aan de hand van recepten in groepen. De

jongeren worden in groepen verdeeld, bekijken samen met een coach welke ingrediënten er zijn, hoe het recept eruitziet en welke taken er verdeeld moeten worden. Tijdens deze activiteit wordt ook aandacht besteed aan hygiënische aspecten zoals handen wassen en afwassen. Ook ontdekken de jongeren nieuwe producten en ingrediënten. Binnen deze activiteit wordt gepoogd het interessegebied en de kennis rondom koken en gezond eten te vergroten. De jongeren gaan bijvoorbeeld naar de supermarkt om zelfstandig inkopen te doen, of hen wordt gevraagd een eigen maaltijd te maken met de aangeboden ingrediënten. Daarna wordt gezamenlijk geluncht en opgeruimd.

Lunch

Bij T.O.M. wordt gezamenlijk geluncht aan grote ronde tafels. Er wordt een salade gemaakt en thema's als 'gezond eten' worden aan tafel besproken. Ook wordt er aandacht besteed aan bijvoorbeeld tafelmanieren, delen en wachten op elkaar. Daarnaast is dit een moment van ontspanning en gezelligheid.

Voorlichting

Een aantal keer per jaar wordt er over verschillende onderwerpen voorlichting gegeven binnen T.O.M. In samenwerking met de GGD wordt seksuele voorlichting gegeven en voorlichting over gezonde voeding. Een organisatie voor verslavingszorg komt langs om voorlichting over het gebruik van middelen te geven. Daarnaast lunct een medewerker van deze organisatie één keer in de maand mee om op deze manier een laagdrempelige ingang te hebben bij de jongeren om onderwerpen als drugs en verslaving bespreekbaar te maken. Van hieruit kan een begin gemaakt worden voor verdere hulpverlening als er jongeren zijn die dat nodig hebben. Daarnaast worden ervaringsdeskundigen uitgenodigd om hun levensverhaal met betrekking tot criminaliteit, drugs en financiële problemen te delen met de jongeren.

Tom Peer coördinator bij Traject Op Maat in 's-Hertogenbosch.